

Jean-Pierre Longeat

Az „én” és az engedelmesség

Engedelmesség és szabadság

Szent Benedek a szív olyan engedelmességére hív, amelyet a meghallás előz meg: „...hajlítsd hozzá szíved figyelmesen”. A modern ember számára semmi sem nehezebb, mint alárendelt módon viszonyulni a másik emberhez, s mivel számára a szubjektivitás abszolút szabadsága az élet végső célja, a másiknak való engedelmesség nem kis nehézséget okoz. Ha azonban szívük mélyén halljuk meg a másik ember meghallgatásának sürgetését, akkor a kölcsönös függés is elképzelhetővé válik. Szívünk forrásai ilyenkor annyira mélyről fakadnak, hogy maga *Isten lakik benne* (vö. Jn 14). Ha ebbe a mélységbe térek, akkor képes leszek odafigyelni a nálam nagyobbra. Ezzel lehetségessé válik a szeretetben való engedelmesség.

Ezen a helyen meg kell jegyeznünk, hogy ma igen megnehezíti az aktív engedelmességet az intézmény vagy a jog elsődlegesnek tekintett értéke. Egyébként emiatt vannak válságban az intézmények, s ezért közömbösekké válnak a legtöbben. Ha viszont felismerjük, hogy az engedelmesség olyan szívbeli készség, amely boldogan válaszol kedvesének – ahogy az *Énekek*

A szerző a franciaországi Saint Martin de Ligugé bencés apátság apátja, a monasztikus élet és spiritualitás szakértője. Itt közölt írása egy nagyobb tanulmány része, amely a *Lettre de Ligugé* című kiadvány 2011. januári számában jelent meg.

énekében látjuk –, akkor éppen azt szólítja meg bennünk, ami a legdrágább számunkra.

Az egyéni viselkedés legjellemzőbb jegyének ma önkéntelenül is a szabadság minősül, s ezért a mai társadalmakban nem ritka a szabályok áthágása. Akár pozitív értéket is nyerhetnek az arra irányuló képességnek, hogy ne maradjunk a törvény foglyai, hanem feszegessük annak határait. Mégis nagy az ellentmondás, mert miközben azon panaszkodunk, hogy elvesztettük értékeinket, s hogy nem adunk kellő kapaszkodókat a fiataloknak, folyamatosan megkérdőjelezzük a mérték, a határ, a szabály fogalmát. Az számít felszabadult embernek, aki áthágja a tabukat, megszegi az illendőséget, megtöri a rámért hallgatást. A modern ember jellemző jegye, hogy nem hajlik meg a régi tiltások előtt, szembeszáll az előítéletekkel. Szent Benedek Regulájához is óhatatlanul ebben a szellemben viszonyulunk.

A modern világ rossz közérzetének ez a fajta társadalmi skizofréria a legfőbb oka. Ezzel a nehézséggel szembesülve egyesek nem látnak más kiutat, mint a felejtést vagy az elkeseredést: menekülnek a munkába vagy a tevékenységi lázba, virtuális világot teremtenek maguk körül, antidepresszánsokhoz folyamodnak (amelyek szedése a monostorokban például nem kevés kérdést támaszt), vannak, akik drogokhoz folyamodnak, öngyilkosságba menekülnek (Franciaországban évi 11–12.000 az öngyilkosok száma, akik főként a fiatalok közül kerülnek ki)...

E rossz közérzet kétféle magatartásban válik nyilvánvalóvá:

– Vagy nevetségessé teszik, ahogy gyakran látni a médiában. Számos adásban tetten érhető, ahogy kipellengérezik az értékek képviselőinek és a törvényiszegés hőseinek szembenállását.

– Vagy pedig önkéntes szolgaságba szegődnek, mint például a csoport- vagy szekta-identitást magukra vállalók.

Hogyan jussunk túl ezen a problémán? A korlátok mint a törvény karakterisztikus elemei nélkülözhetetlenek az érettségre való eljutáshoz. Ezek teszik lehetővé, hogy leválva az anyáról eljussunk saját társadalmi életünkhöz. Ugyanakkor az emberi élet kalandja szünet nélkül a törvények áthágásáról szól. A mitológiák többségében az számít hősnek, aki nem engedelmeske-

dik. Krisztus is igen beszédesen nyilvánul meg e tekintetben: azt mondja, hogy nem az teljesíti be a törvényt, aki szó szerint betartja korának vallási szokásait. Szent Pál pedig úgy nyitja meg az evangélium kapuit a pogányok előtt, hogy ellentmondásba kerül miatta az eredeti zsidó közösséggel.

Meg kell tehát találni a korlátok és azok áthágásának kényes egyensúlyát. Ehhez újra fel kell fedezni azoknak a tilalmaknak a létjogosultságát, amelyekkel a társadalom szembetalálja magát. Szent Benedek is figyelmeztet: a szerzetesek nemcsak regula, hanem egyúttal apát vezetése alatt is élnek, aki folyamatosan értelmezi számukra a törvényt. Ezért tudnia kell újat és régít előhozni kincseskamrájából, folyamatosan értelmet kell adnia annak, amit közös szabályként fogadunk el és integrálunk. Ha ez a hozzáállás hiányzik, akkor a törvénynek való engedelmesség is megnehezül. Igen fontos tehát a betű értelmezésének szerepe, hiszen ez teszi naprakésszé, elérhetővé, értelmessé mind a közösségi elhatározásokat, mind pedig a személyek közti viszonyt. Olyan társadalmi közegben élünk, ahol súlyosan megsérült a korlátok és az áthágásuk közötti egyensúly. Előnyt élvez a körülmények saját felfogásunk szerinti szabad értelmezése.

A szabad engedelmesség kockázatai

Mi az, ami szerepet játszik az engedelmességen alapuló kapcsolatokban? Láthattuk: annak tudatosítása, hogy bensőmben intim jelenlét valósul meg, amely sokkal szélesebb nyitottságot igényel tőlem, mint az illuzórikus én. Ennek az intim jelenlétnek a meghallgatása tesz képessé arra, hogy szubjektivitásom szimpla közvetlenségével szemben megnyíljak egy egészen másfajta közeg számára. Időt szánok arra, hogy engedjem *felbukkanni* a másikat ebben az intimitásban, s elfogadjam tőle a számomra tartogatott meglepetést. Előítélet, projekció, ítékezés nélkül elfogadom, amit mond, s ami a szó erős értelmében kegyelmi cserének bizonyul. Jóval nagyobb szeretet nyilvánul meg benne, mint a múltó érzelmeké. Olyan átalakító egyesülés, amelyről megérezni, hogy

a közös eredet, a közös forrás, a közös transzcendencia elfogadása teszi csak lehetségessé.

Ez tehát a Krisztus által kinyilatkoztatott engedelmesség valódi értelme. Ha így fogjuk fel, nem leszünk a betű rabszolgái, hanem megérezzük a közösség kötelékét, az Istennel és az embertárssal való Szövetséget. Lehetségessé válik a korlátok, az elfogadott Regula közösségteremtő értelmezése. Olyan végső célra fognak irányulni, amely maga a szeretet beteljesülése.

Az engedelmesség tehát olyan aktív dimenziót rejt, amely lemondást jelent *önmagunk felszínéről*. Az önelvesztés e készsége annak érdekében, hogy mélyebben találjunk önmagunkra, elvezet a szívünk mélyén lakó vendég jelenlétének felismeréséhez. E bensőséges cserében, amely megfoszt minket mindenüktől, meghallható a másik ugyanazon tőről fakadó vágya, s vele az engedelmesség szeretetté, közösséggé, szövetségkötéssé válik. Így nyer értelmet a korlátok szükségszerűsége, s egyensúlyt a korlátok áthágásának bátorsága.

Alázat és az én kinyílása

Az emberi létmód végső célja az öntudat; ám hogy ez az öntudat igaz és illúziómentes legyen, ahhoz nem befelé kell tekintenünk, s közben élvezni vagy elszenvedni önmagunkat, hanem egész egyszerűen át kell élnünk önmagunk olyan tudatosítását, amely már nem követeli meg a folyamatos bábáskodást. Csak így élhetünk kiteljesedett életet, teljesen megszabadulva önmagunktól.

Alázatos az, aki valóban szabad önmagával szemben és így a másik emberrel szemben is. Az alázat elvezet oda, hogy megismerjük önmagunkat, s ennél fogva ne önmagunkkal foglalkozunk elsősorban, sem pozitív, sem pedig negatív értelemben. Azt mondhatnánk, hogy az alázat a keresztény válasz a filozófia „ismerd meg magadat!” felszólítására. Olyan önismeret, amely kész alászállva túljutni azon, amit tud, akar, érez, hisz és gondol. Annak a *dolognak* az ismerete, ami minden másnál intimebb okból vagyunk. Számunkra, keresztények számára ez az ok az

Isten nevét viseli, s e bensőséges ismeret által Istent ismerjük meg: olyan ismerettel, amely önmagától szabadon a másikkal lép kapcsolatba. Ezt állítva a jelenlegi és talán mindenkori kérdés végső szavához érkeztünk, amelynek azonban ma minden korábbinál élesebben érezzük az egyén és a közösség sokféle feszültségében kibontakozó drámai voltát.

A keresztény és a monasztikus hagyomány különösen figyelemreméltó és releváns választ ad rá. Két bibliai vonatkozása közül az egyik a Filippi-levél himnusza, a másik pedig a farizeus és vámos példázata. A testben való megdicsőülés paradoxonát, a megistenítő fény befogadását és az általa való átalakulást csak úgy élhetjük át, ha igent mondunk önmagunkra. Mintegy belső hasadás támad az *egón* belül, amely egyrészt elszakad önmagától, másrészt beleveti magát egy olyan sodrásba és átalakulásba, amely hozzátartozik megvalósulóban levő emberi természetünkhöz, de ebben az esetben egy másik önmagával- és önmagábanlét aktív jelenlétével párosul.

Így néha fájdalmas tapasztalatokat szerzünk annak az elbarikádzott bástyának az összeomlásáról, amelyet az egó épített: szétomlik illuzórikus énünk. Ekkor fedezhetjük fel azt a rejtett, mégis folyamatosan felkínált kincset, amely bensőnk legmélyén lapul. Az önmagunkra hajlás íve hirtelen megtörik. Krisztus ezt a mienkhez hasonló testben élte át, és folyamatosan felkínálja nekünk is. Ez az az origó, amelyből kiindulva hitelt adhatunk önmagunknak.

A farizeus és a vámos példázata alapján a monasztikus hagyomány is támpontokat ad ahhoz, hogy megvalósítsuk a programot: félni az Urat, elfordítani akaratumkat önmagunktól, engedelmessé válni, türelmet gyakorolni, megnyitni szívünket, elfoglalni valódi helyünket, követni a régiek szabályait; szeretni.

Az Úr félelme annak tudatosításával kezdődik, hogy a Másik lakást készített magának bennem. Ő egyszerre az egészen-más és az egészen-önmagam. Az Úr félelmével tudatosítanom kell ezt a jelenlétet, s egészen felé kell fordulnom. Ennek következtében már nem magammal leszek tele, hanem – lemondva önmagamra fókuszált akaratomról – egy nagyobb akarathoz hatolok előre,

amely megnyitja észlelésem és cselekvésem terét. Számunkra, akik Krisztus tanítványai vagyunk, egyedülálló ez az akarat: a szeretet akarata, amelyet isteni akaratként ismerünk fel. Innen merítjük az engedelmesség képességét: a közös megegyezést integráló közös cél érdekében építő jellegű szabályokat és szabályszegést, szegénységet és dicsőséget munkáljak ki a másikkal.

Fokozatos átalakulásról van szó, türelmes szembeszállásról a jelen lények darabosságával, hogy megvalósulhasson a *mi* közössége. Ezen az úton nélkülözhetetlen a szív mélyébe hatoló nyitás munkája, hogy eljussunk a forráshoz, amely elsöpri az akadályokat, s amely által minden elfogadottá válhat. Következik tehát a valódi hely: a mi testünket magára vevő Krisztusé, aki egyszerre utolsó és első; ez a hely konkrétan ott van életünk minden gesztusában, és a közös Regula elfogadásában is, amelyet elődeinktől örököltünk, ám amelyet szüntelenül értelmezünk, aktualizálunk és meghaladunk.

Így jutunk el ebből az életből a feltámadt szeretet megdicsőüléséhez. Ezt az állapotot az evangélium vámosának vonásaiban fedezhetjük fel: nem más ez, mint a *Mi Urunk kegyelme, amely a Szentlélek által megnyilvánul munkásában*. Így születik meg a szabad, nyitott, közösségi ember, aki mindennap a szeretet Országáról tanúskodik. Ilyen az én valódi kinyílása: nem a kivételes személyeknek van fenntartva, hanem nyitva áll mindazok előtt, akik Krisztusban egyesülve *Én*-t mondhatnak vele a más *Én*-ekkel való közösségben, eljutva a *mi* testvéri szeretetének közösségébe, amely a teljes szabadságra nyílik.

(Somorjai Gabriella fordítása)